

ληνικόν δημόσιον, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, δὲν ἐφάνη ἐπαρκῶς πρόθυμον εἰς ὑποστήριξιν τοιούτων χρηστῶν καὶ μεμαρτυρημένως ἐθνοφελῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς τὸν σεμνὸν κύκλον τῶν γραμμάτων καὶ τῶν Μουσῶν ἀναγομένῳ. Ἄς εὐχρηθῶμεν ἵνα αὐτῇ νέα καλαισθήτου προτιμήσεως καὶ ἐμβριθοῦς σπουδῆς περὶ τὴν διάδοσιν καὶ ἀγορὰν τῶν ἀναγνωσμάτων ἐπικρατήσῃ παρὰ τῷ Πανελληνίῳ τανῦν. Ὁ κ. Καρολίδης δύναται νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι διὰ τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἸΘ' αἰῶνος ἠσφάλισεν ἑαυτῷ ἔντιμον τίτλον, καὶ ὀφειλομένην εἰς τὴν ἐργασίαν του προσοχὴν.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΚΟΛΟΚΥΘΙΑ 'ΣΤΟ ΠΑΤΕΡΟ

Ἑρμηνεία.

Φίλε Δροσίνη,

Ἵπείκων εἰς τὴν παράκλησίν σου νὰ γράψω ὀλίγας λέξεις ἐρμηνευτικὰς τῆς συνήθους παροιμιαικῆς ῥήσεως «κολοκύθια 'στό πατερό», θεωρουμένης παρὰ πολλῶν ὡς ὀρθοῦ λέξεως ἄνευ ἐννοίας, σοὶ ἀποστέλλω τὰ ἐπόμενα.

Ἡ φράσις αὕτη λέγεται ὡς ἀπάντησις παροιμιαικῆ, οὐχὶ τόσον εὐπροσῆγορος ἐννοεῖται, εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἀσυστόλως διηγούνται ἀπίθανα πράγματα, ἀπίστευτα, ἐναντίον τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς πραγματικῆς ἀληθείας. Ἰσοδυναμεῖ ἐν ἄλλοις λόγοις πρὸς τὸ «λέγεις ψεύματα», ἢ «πράγματα ἀναληθῆ», «τερατολογεῖς».

Νομίζουσι τινες ὅτι ἐπιτήδεις ἐδημιουργήθη ἄνευ ἐννοίας ὡς ἀπάντησις κατὰ τῶν τερατολογούντων καὶ ψευδολογούντων· διότι ὁμολογουμένως κατὰ τὴν συνήθη σημασίαν, ἣν ἔχουσι αἱ λέξεις «κολοκύθια» καὶ «πατερό» ἐννοία δὲν προκύπτει. Τί θὰ εἴπῃ εἰς τὸ πατερό κολοκύθια; Τίποτε. Οἰανδήποτε ἀβίαστον σκέψιν καὶ κρίσιν ἂν κάμη τις, ἐννοία δὲν προκύπτει.

Ἐν τούτοις ἡ ῥῆσις αὕτη δὲν εἶνε ἄνευ ἐννοίας, φαίνεται δὲ στερουμένη τοιαύτης παρ' ἡμῖν, καὶ δὴ τοῖς Ἀθηναίοις, διότι εἶνε διαλεκτικῆ· προήλθε καὶ διεδόθη ἐκ τόπου Ἑλληνικοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πατερό δὲν σημαίνει ὅ,τι καὶ παρ' ἡμῖν, δηλαδή τὴν «δοκόν», τὸ «δοκάρη». «Πατερό» ὀνομάζομεν τὰ μακρὰ ξύλα, ἐφ' ὧν καρφώνονται αἱ σανίδες τῶν πατωμάτων τῶν οἰκιῶν. Συνήθως δ' ἐκρέρομεν τὴν λέξιν εἰς τὸν πληθυντικὸν «πατερά», διότι ἐννοοῦνται πολλὰ ὁμοῦ ὑπὸ τὸ πάτωμα, ἢ καὶ τὴν ὄροφν, ἐνῶ εἰς τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος ῥῆσιν ἐκφέρεται εἰς τὸν ἐνικόν. Εἰς τινὰ ὅμως μέρη τῆς Ἑλλάδος «πατερό» δὲν καλεῖται ἡ δοκός, ἀλλ' ἡ ληνός, τὸ κοινὸν πατητήρι, εἰς τὸ ὁποῖον μόνον σταχύλια πατοῦνται πρὸς παραγωγὴν οἴνου, οὐχὶ δὲ καὶ κολοκύθια· καὶ ὁ ἀπαντῶν εἰς τερατολογούντα ὅτι — καὶ αὐτὸς ἔχει κολοκύθια 'στό πατερό διὰ νὰ κάμη κρασί, — νομίζω ὅτι εὐστόχως ἀπαντᾷ.

Δὲν ἔχω εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου συλλογὴν μεγάλην γλωσσᾶριων ἑλληνικῶν, ὅπως σημειώσω (ἂν τυχόν εἶνε ἀναγεγραμμένη ἡ λέξις) εἰς τίνους τόπους τὸ πατητήρι λέγεται πατερό, δὲν ἀξίζει δὲ καὶ τὸν κόπον τὸ θέμα ἀπωλείας πολλοῦ χρόνου, δι' ὃ σημειῶ

μόνον ὅτι ἐν Κυθήροις ἡ λέξις εἶνε γνωστὴ, τὸ πατητήρι αὐτόθι λέγεται καὶ λανός καὶ πατερό, ἐπίσης καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Εἰς τὸ λεξιλόγιον, ὅπερ προσήρτησεν εἰς τὴν μελέτην του ὑπὸ τὸν τίτλον «Θερμαῖς, ἦτοι περὶ Θεσσαλονίκης» ὁ Μιχαὴλ Χ. Ἰωάννου γράφει τὰ ἐξῆς ἐν λέξει: «Πατερό· ἡ ληνός· ἐκ τούτου προέκυψε καὶ ἡ εἰρωνικὴ φράσις κολοκύθια 'στό πατερό», σελ. 44. Ἐν Λέσβῳ τὸ πατητήρι λέγεται «πάτος».

Ἡ παροιμιαικὴ λοιπὸν ῥῆσις ἤλθε πλήρης ἐννοίας ἐκ τόπων, ἐνθα πατερό ὀνομάζεται τὸ πατητήρι. Ὅταν δὲ εἰσῆχθη εἰς ἄλλα μέρη δὲν ἐγένετο ἀλλαγὴ τῆς λέξεως πατερό· διότι ἡ λέξις αὕτη ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς, ἔστω καὶ ἐπὶ ἄλλης σημασίας, καὶ δὲν παρέστη ἀνάγκη ἀλλαγῆς· διότι εἰς τὰς τοιαύτας ῥῆσεις δὲν δίδεται πολλὴ προσοχὴ, μεταδίδονται ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἀσυνειδήτως οὕτως εἰπεῖν οὕτω π. γ. ὅλοι λέγομεν σήμερον καὶ ἀκούομεν τὴν παροιμιαικὴν ῥῆσιν περὶ τοῦ ἔχοντος πολλὰς ἐργασίας σπουδαίας καὶ ἐπικερδεῖς, ὅτι «ἔχει δουλειαὶς μὲ φουνδες», ἀλλὰ καλὰ καλὰ, ἐγὼ τοῦλάχιστον, δὲν ἐννοῶ τί εἶνε αὐταῖς αἱ φουνδες, καὶ τί σημαίνουν. Ἐμείνεν ὅμως ἡ ῥῆσις παρ' ἡμῖν, διότι ὑπάρχει ἡ λέξις «φουνδα» ἔχουσα βεβαίως ἄλλην παρ' ἡμῖν ἐννοίαν, καὶ ἄλλην ἴσως εἰς τὸν τόπον ἐξ οὗ ἤλθεν.

Ὅπως ὅμως τὸ ἀντίθετον συμβαίνει ὅταν ἡ παροιμία ἔχη λέξιν ἰδιάζουσαν εἰς τινὰ τόπον, ἄγνωστον δ' ἐντελῶς εἰς ἕτερον· π. γ. ἐν Χίῳ λέγουσιν «ἀπὸ χοίρου περλονή κρασί μὴ περιμένης» ἐπειδὴ ὅμως ἡ λέξις «περλονή» εἶνε ἄγνωστος ἐξω τῆς Χίου ἢ παροιμία ἄλλως λέγεται ἀλλαγῶς «ἀπὸ χοιρινὸ ἀσὶ κρασί μὴ περιμένης». Ἐὰν ὅμως διεδίδετο παρ' ἡμῖν ἡ παροιμία ἢ χιακὴ «τὰ ξεκουκούλωμα νὰ ἰδοῦμε», ἣν εὔρον εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Κ. Κανελλάκη, σημαίνουσαν τὸ «μηδὲνα πρὸ τοῦ τέλους μακάρηζε», θὰ ἔμεινεν ὡς εἶχε· διότι ἔχομεν τὴν λέξιν «ξεκουκούλωμα», ἔστω ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας· θὰ ἐρμηνεύετο δὲ ὅπως ὅπως, κατὰ τὴν ἐννοίαν, ἣν ἔχει παρ' ἡμῖν τὸ ξεκουκούλωμα. Ἐν Χίῳ ὅμως ξεκουκούλωμα σημαίνει τὸ πέρασ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς μετᾶξής ἐκ τῶν κουκουλιῶν ὅτε ὁ σκληροτρόφος γνωρίζει ἀκριβῶς τὰ κέρδη του καὶ δύναται νὰ μακαρίσῃ ἐαυτὸν ἢ μὴ.

Πιστεύω ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη, ἢ ὁποία πείθει ἐμέ, θὰ ἐπεισεν ἀκούοντως καὶ σὲ καὶ τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίας, ἂν δημοσιευθῇ ἢ ἐπιστολῇ μου, καὶ δὲν κινδυνεύω νὰ ἀκούσω οὔτε παρὰ σοῦ, οὐδὲ παρὰ τούτων ὡς ἀπάντησιν εἰς ὅσα ἔγραψα τὸ «κολοκύθια 'στό πατερό».

Ἐν Ἀθήναις τῆ 25 Σεπτεμβρίου 1893.

Σὺς

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

